

De kerstboom is een naaldboom die voor Kerstmis in huis gehaald wordt en dan – vaak door de hele familie – wordt versierd met ballen, slingers, kaarsjes en van alles en nog wat. Bovenop zetten we een piek, of een ster. Wanneer dit familieritueel plaatsvindt, verschilt van plaats tot plaats, hoewel de meeste mensen wachten tot na Sinterklaas. Ook voor het weer opruimen van de kerstboom gelden verschillende tijdstippen. De traditie schrijft voor dat een kerstboom tot Driekoningen staat (6 januari), maar met Nieuwjaar wordt toch heel wat kerstversiering weer in dozen gestopt om te bewaren tot het volgende jaar.

Overigens, ook in dorpen en op pleinen zien we steeds meer grote kerstbomen verschijnen. Het mooiste voorbeeld hiervan staat natuurlijk op onze eigen Markt in Gouda. De traditie van het ontsteken van de lichtjes aldaar is oud: al sinds 1956 worden de lichtjes in de boom ontstoken, de boom die elk jaar geschonken wordt door onze zusterstad in Noorwegen, Kongsberg. Maar wat voor soort boom is een kerstboom nou eigenlijk?

Onze huiskerstboom is (bijna altijd) of een spar (*Abies*), of een den (*Picea*). Het verschil lijkt eenvoudig. De stompe naalden van sparren voelen zachter aan dan die van de dennen en de sparrenkegels staan rechtop. Dennenappels hangen altijd. Maar daarmee ben je er nog lang niet. De commercie is gretig in het kerstbomen-gat gesprongen en elk jaar komen er "nieuwe" soorten bij, die vaak nog duurder zijn dan die van vorig jaar. Maar wat is nou de beste kerstboom?

Op één staat nog altijd de gewone, groene Fijnspar (*Picea abies*, of *Picea excelsa*), de meest verkochte en goedkoopste kerstboom uit de reeks. Het is eigenlijk een conifeer uit Noord- en Centraal-Europa. Hij wordt veel aangeplant in tuinen en parken en kan dan wel 40 m hoog worden. De kleur van de naalden is heldergroen en bovenaan groeit hij vaak uit met een lange, kale staak, wat een ideaal plekje voor een piek oplevert. En hij ruikt nog lekker ook. Maar pas op! De Fijnspar kan een probleem opleveren als je hem te vroeg in (een warm) huis zet. Hij laat dan snel zijn naalden los en je kerstboom is kaal met Kerstmis.

Op twee staat de Nordmann (*Abies nordmanniana*). Deze Kaukasische spar of Krimspar is in 1838 door de Finse bioloog Alexander von Nordmann (1803-1866) in West-Europa geïntroduceerd. Hij komt oorspronkelijk uit de omgeving

van de Zwarte Zee. Maar tien tegen een dat de Nordmannen die in Gouda te koop aangeboden worden uit Denemarken komen. Dat land exporteert jaarlijks maar liefst vijf miljoen van deze kerstbomen. De Nordmann heeft stevige takken en zachte naalden die niet prikken. De naalden zijn donkergroen en glanzen fraai. Ook heeft deze soort niet veel last van naalduitval. Maar ze zijn wel prijzig. Dat komt omdat de soort langzaam groeit. Een beetje boom is vaak al acht jaar oud voordat hij op de markt komt. Overigens: de Nordmann geurt niet erg.

De Blauwspar (*Picea pungens glauca*) krijgt het brons. Hij behoort, zoals zijn Latijnse naam al zegt, tot de dennenfamilie en heeft de toevoeging "pungens" te danken aan de scherpe, puntige naalden. De blauwspar komt van nature voor in het westen en zuiden van de VS en groeit op 1800 tot 3000 m hoogte op berghellingen langs rivieren. Hoe noordelijker je komt, hoe kleiner de Blauwspar. In Canada komt de Blauwspar alleen nog als struik voor en in Alaska, waar hij zelfs kan groeien op grond die vanaf 50 cm blijvend bevroren is, als laag

struikgewas. De Blauwspaar is niet voor niets populair. De stevige takken kunnen de zwaarste kerstversiering dragen, de naalden vallen nauwelijks uit en de boom is heel apart van kleur: de grove naalden zijn blauw-grijs. Een stoere boom dus, maar hij behoort wel tot de duurdere soorten. En je moet oppassen met kinderen, de naalden zijn echt erg stekelig. En geuren doet de Blauwspaar nauwelijks.

Na de drie koplopers volgt het peleton. We beginnen met de Fraserspar (*Abies Fraseri*), een nieuweling op het kerstbomenfront. Deze boom komt van nature voor in de zuidoostelijke Appalachen, in zuidwest-Virginia, in het westen van North Carolina en in het oosten van Tennessee. Hij kan daar wel 25 m hoog worden. De Fraserspar is naaldvast, prikt niet (hij heeft zelfs vrij zachte naalden) en is donkergroen van kleur. De takken zijn stevig (met mandarijntjes in de boom heeft de Fraserspar geen problemen) en staan horizontaal op de stam. En de boom geurt overheerlijk.

De Zilverspar (*Abies Nobilis*, of *Abies procera*) doet het ook goed. Zilversparren worden gevonden in Azië en Noord-Afrika, Amerika en Europa. De boom heeft vaak een smalle, conische vorm. Maar je hebt ook een ondersoort (*Abies procera glauca*) die juist een heel grillige, ongelijke groei heeft. Dan hebt dan een heel bijzondere boom in huis. De naalden zijn zacht en blauw-groen van kleur. Ze glimmen een beetje. De zilverspar ruikt heel sterk, dat is ook de reden dat hij vaak gebruikt wordt in kerststukjes. Naaldverlies is niet aan de orde bij de Zilverspar, maar goedkoop is hij niet.

Dat geldt ook voor de Servische Spar (*Picea Omorika*). De Servische spar komt oorspronkelijk voor in het grensgebied van Servië en Bosnië. Hij werd in 1875 ontdekt en beschreven door Josif Pancic, een Servische botanicus die leefde van 1814 tot 1888. De Servische spar kan oud worden, wel 150 jaar, maar hij is niet goed bestand tegen de concurrentie van andere soorten en wordt nu met uitsterven bedreigd. De Servische spar heeft een sierlijke, smalle piramidevorm en is daardoor heel geschikt voor kleinere ruimtes. Je ziet hem dan ook vaak in

potten. De glimmende naalden zijn donkergroen-grijs aan de bovenkant en blauw-zilvergrijs aan de onderkant. Ze prikken wel, maar deze boom houdt zijn naalden veel beter vast dan de gewone groene fijnspar.

In opkomst is de Koreaanse zilverspar (*Abies koreana*). De boom komt, zoals zijn naam al zegt, van nature voor in de bergen in het zuiden van Korea en hij wordt daar ongeveer vijftien m hoog. Het is een heel mooie kerstboom, exotisch zelfs. De zachte naalden zijn zilverwit aan de onderkant en glanzen groen aan de bovenkant. Het bijzondere ligt in het feit dat de Koreaanse zilverspar ook al op heel jonge leeftijd prachtige purperblauwe kegels heeft die omhooggericht bovenop de takken staan. Zeer fraai. Wel een beetje oppassen met tocht, daar houden deze bomen niet van en ze laten dan naalden vallen. Maar als je ze in een rustig hoekje zet, blijven ze prachtig. En dat mag ook wel, gezien de prijs.

Tot slot noem ik de Douglasspar (*Pseudotsuga menziesii*). Deze boom heeft een heel aparte citrus-ananasgeur. De naalden vallen niet uit, zijn diepgroen van kleur en hebben aan de onderzijde twee witte strepen. De boom komt uit het oosten van Noord-Amerika en is sinds 1827 door de heer Douglas (Schotse botanicus David Douglas, 1798-1834) geïntroduceerd. De hoogste Douglasspar van Nederland staat in de tuinen van Paleis het Loo en is geplant rond 1872. Met zijn 50 meter is hij de hoogste boom van Nederland. Maar ook de Douglasspar is niet goedkoop.

Natuurlijk ben je er nog niet als je eenmaal een soort gekozen hebt. Moet je nou een boom met of zonder kluit kopen? Als je de boom wil bewaren in je tuin, zit je natuurlijk aan een kluit vast. Maar dan hangt het ook nog van de kluit af. Als er sprake is van een stevige potkluit, dan zijn de wortels jaarlijks afgestoken op de kwekerij en zal de kluit levensvatbaar zijn. Maar dat is lang niet altijd het geval, zeker niet bij bomen die uit de Ardennen komen. Die houd je niet in leven in je tuin. En gaat de boom na Driekoningen op de brandstapel, dan koop je natuurlijk een afge-

zaagde boom. Maar zaag er dan wel nog een extra stukje af en zet de boom in het water: de

stronk zal veel gemakkelijker water opnemen en je boom blijft mooi tot Driekoningen.